

ОСОБЛИВОСТІ ВИРОЩУВАННЯ РІПАКУ ОЗИМОГО ФЕРМЕРСЬКИМИ ГОСПОДАРСТВАМИ

Ріпак – сільськогосподарська олійна культура, багата на вміст олії (до 50%), білка – 30%, клітковини – 7% і до 30% харчових волокон. Це трав'яниста рослина, що має пряме, округле і гіллясте стебло, що досягає до 2 метрів у висоту, що відноситься до сімейства Капустяних. Коренева система стрижневого типу, що проникає понад 3 метри в глибину, а бічні корені 60-80 сантиметрів. Поверхня стебла вкрита восковим нальотом зеленого кольору. Восени формується 7-10 листових платівок. Суцвіття складається з 20-40 квіток, що мають яскраво-жовтий колір. Цвітіння ріпаку триває 20-30 днів. Після цвітіння зав'язуються плід стручок, його довжина 7-12 см. На одній рослині може сформуватися від 30 до 300 плодів, у кожному з яких міститься 20-40 насінин, насіння кулястого, чорного або коричневого кольору. Маса 1 000 насінин досягає лише 4-6 р. Температура проростання від +1 до +3 градусів Цельсія. Оптимальна температура зростання від +18 до +20, для дозрівання насіння від +23 до +25. Температура вище +27 негативно впливає на запилення та врожайність ріпаку.

Озимий посів ріпаку відбувається в кінці серпня – початку вересня, за 2 місяці до стійких холодів, з урахуванням хорошого освітлення, довгого світлового дня та достатньої вологості. Озимий ріпак може витримувати мороз до -18 градусів за Цельсієм без снігового покриву, зі сніговим покривом витримка морозу до -24 градусів. Вегетаційний період починається з настанням перших теплих температур. Триває близько 300 днів. Норма висіву для озимого ріпаку – 2,5–2,8 кг/га. Для того, щоб досягти максимального врожаю озимого ріпаку, потрібні добрива.

Ріпак – це селекційна рослина, яка не зустрічається в дикому вигляді, всі частини якої становлять інтерес для виробника. З насіння виготовляють олію, причому як харчову, так і технічну. Ріпакова макуха – це багатий білком корм для сільськогосподарських тварин. Зелена маса також використовується як корм, але крім цього, її скошування стимулює швидке зростання і забезпечує високий урожай – це унікальна особливість цієї олійної культури. Таким чином, безвідходний обробіток ріпаку є ключовим фактором, що змушує фермерів по всьому світу вирощувати ріпак у промислових масштабах. Завдяки зусиллям селекціонерів вдалося знизити вміст ерукової кислоти в олії ріпаку, зробивши її якісним аналогом оливкової олії з великим виходом готового продукту. Крім цього, ріпак покращує структуру та фітосанітарний стан ґрунту, а також покращує накопичення органічної речовини, що призводить до збільшення врожайності наступних культур у сівозміні на 5-6 ц/га без будь-яких додаткових витрат. Це є одним із способів оптимізації витрат на добрива. Крім того, ріпак як сидерат цікавий для підприємств, що працюють за технологією нульового обробітку ґрунту (No-till).

Вирощування ріпаку – актуальний тренд сучасного агропромислового комплексу. У світі протягом останніх десятиліть спостерігається стійке зростання обсягів виробництва насіння та продуктів його переробки. Сьогодні про ріпак говорять як про динамічну олійну культуру, яка в сівозмінах здатна частково замінити соняшник, що обумовлено порівнянною врожайністю та товарною вартістю продукції цих культур, за значно менших витрат на вирощування ріпаку. На сьогоднішній день за обсягами виробництва у світі ріпак займає значне місце серед олійних культур.

В останні роки спостерігалася тенденція до скорочення посівних площ під озимим ріпаком в Україні з 1242,8 до 883,4 тис. га. Незмінним лідером в обсязі посівних площ протягом трьох років залишалася Одеська область (116,9 тис. га станом на 2021 р.). При цьому найбільші посівні площі під озимим ріпаком в 2021 р. були також відмічені в Херсонській та Хмельницькій областях. За період з 2019 по 2021 рр. показники змінювалися таким чином: в Одеській – скоротилися на 64,4% (75,3 тис. га); у Херсонській – скоротилися на 17% (16,1 тис. га); у Хмельницькій – зросли на 11,2% (9,2 тис. га), та, станом на 2021 р., склали 116,9; 94,6 та 81,8 тис. га відповідно. Скорочення посівних площ під культурою було помічено у 17 областях. У решти посівні площі під ріпаком озимим зросли на 7-11%. Це Херсонська, Хмельницька, Запорізька, Чернігівська та Сумська області. Середній показник обсягу посівних площ під озимим ріпаком в 2021 р. склав 36,8 тис. га та був перевищений в 11 областях.

Загалом серед основних причин, що спонукають сільгосподарських товаровиробників до збільшення виробництва ріпаку, можна назвати наступні:

- перспектива покриття дефіциту у харчових рослинних жирах;
- зросла потреба у шроті для балансування комбікормів;
- можливість використання ріпакової олії як поновлюваного та екологічно безпечного виду палива;
- наявність практично необмежених ринків збуту;
- можливість збільшення виходу товарної продукції рослинництва завдяки оптимізації сівозмін і поліпшенню фітосанітарних та агрофізичних властивостей ґрунту;
- сприятливі ґрунтоно-кліматичні умови в більшості регіонів країни.

Список використаних джерел

1. Несмачна Меланія. Посівні площі озимого ріпаку в Україні, 2019-2021 рр. SuperAgronom.com. URL: <https://superagronom.com/articles/585-posivni-ploschi-ta-urojajnist-ozimoyi-pshenitsi-yachmenyu-ta-ripaku-v-ukrayini-za-2019-2021-rr>
2. Мазур В.А., Мацера О.О. Аналіз зміни якісних показників насіння озимого ріпаку залежно від строків посіву та системи удобрення. Сільське господарство та лісівництво. 2019. № 12. С. 5-17.